

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Український
державний центр
міжнародної освіти

ДРУГИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ФОРУМ МІЖНАРОДНОЇ ОСВІТИ

Адаптація практики акредитації освітніх програм у країнах Європейського Союзу до правового поля України і практики українських ЗВО

(за результатами реалізації проекту «QUAERE: СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: РОЗВИТОК НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ» ПРОГРАМИ ЄС ЕРАЗМУС+)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Володимир БУГРОВ
Андрій ГОЖИК

КИЇВ 26-03-2019

«Для зовнішнього визнання не так важливим є те, що насправді робиться для забезпечення якості освіти, як те, що документально зафіксовано»

Умовою успішної конкуренції на світовому ринку знань є визначення університетами завдань щодо викладання і навчання студентів як пріоритетних.

При цьому забезпечення якості освіти визнається всіма зацікавленими сторонами центральним завданням всіх інституціональних змін у сфері освіти.

Мінімальний перелік показників, які має відстежувати система забезпечення якості освіти у ЗВО, і пороговий рівень вимог до діяльності ЗВО визначаються зовнішніми процедурами гарантування якості, головною із яких є акредитація

Для того, аби зусилля українських університетів, спрямовані на розвиток і вдосконалення програм підготовки, забезпечення якості викладацького складу, впровадження і розвиток внутрішніх систем забезпечення якості тощо, забезпечували їм належне місце на міжнародному і (з урахуванням зростання кількості громадян України, які виїжджають здобувати вищу освіту за кордон) на національному рівні,

НЕОБХІДНО,

аби програми українських університетів були не тільки якісними за змістом, але й могли бути ідентифіковані як високоякісні у Європейському просторі вищої освіти (у тому числі за посередництвом Європейського інформаційного центру академічного визнання, Європейської асоціації гарантії якості вищої освіти тощо).

Одним із інструментів, що може сприяти досягненню цієї мети, є впровадження в Україні процедур акредитації, ідентичних прийнятим у країнах ЄС

(роль безпосередньої акредитації програм українських університетів Європейськими акредитаційними агенціями не може бути значною – як через відносно низьку фінансову спроможність навіть найуспішніших наших ЗВО, так і через те, що абсолютна більшість програм є україномовними, тож не можуть без додаткової підготовки бути подані на розгляд до провідних агенцій Європи або США)

Практика акредитації в Україні та ЄС – подібність та відмінність

Власна практика акредитації освітніх програм в Україні по сьогодні відсутня – ті нечисельні програми, які мають сертифікати акредитації, отримали їх від іноземних агенцій, або - в результаті проведення Акредитаційною комісією МОН України акредитації за процедурами сформованими ще у 2001 році для акредитації напрямів і спеціальностей¹

Сформовані майже 20 років тому документи (попри внесені в них зміни) не відповідають чинному правовому полю, не враховують зміни ролі і обсягу стандартів, академічної автономії університетів, зростання ролі здобувачів освіти і представників ринку праці у забезпеченні якості освіти тощо і, попри наявні в них позитивні аспекти, є морально застарілими.

¹ Постанова КМУ від 09.08.2001 за №978 “Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах ”)

Застарілість і відмінність від чинної в ЄС, США, країнах Британської співдружності практики часто полягає не у формальній рубрикації документів, а в їх спрямованості і порядку формування та перевірки

Так, чинні в Україні форми звітів зовнішнього оцінювання якості містять більшість позицій, що рекомендовані ESG-2015:

- опис контексту та конкретної процедури,
- характеристика залучених експертів,
- докази, аналіз і результати,
- риси належної практики,
- **ВИСНОВКИ**

але при цьому розділ із рекомендаціями щодо подальших дій, обов'язковий у практиці акредитаційних агенцій ЄС, відсутній

На відміну від європейської практики:

- до складу експертних комісій не включено зацікавлених сторін, хоча Закон України "Про вищу освіту" передбачає залучення до процесів зовнішнього оцінювання професіоналів-практиків, роботодавців, представників студентства, міжнародних експертів;
 - склад комісії формується наказом МОН максимум за два-три тижні до кінцевої дати надання звіту, тоді як європейські експерти зазвичай мають можливість вивчати інформацію про ЗВО упродовж щонайменше шести місяців перед візитом;
 - призначені експерти не отримують додаткової винагороди за роботу, їм компенсують (безпосередньо у ЗВО, програми якого вони оцінюють) лише витрати на відрядження;
 - не передбачено обов'язкового навчання та підвищення кваліфікації експертів, не визначено джерел фінансування їхньої діяльності;
- тощо.**

- Серед цілей проекту **QUAERE** : «**Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі європейських стандартів та рекомендацій**» зокрема були:
- моніторинг сучасного стану української системи забезпечення якості;
 - вивчення європейського досвіду щодо систем забезпечення якості, у тому числі вивчення практики акредитації у країнах Європейського Союзу;
 - визначення принципів і процедури акредитації освітніх програм, розробка методичних рекомендацій щодо зовнішньої акредитації освітніх програм;
 - розробка керівних принципів та інструментів для створення внутрішньої системи забезпечення якості;
 - відпрацювання процедур акредитації програм і перевірка функціонування внутрішніх систем забезпечення якості шляхом проведення зовнішнього оцінювання експертними групами освітніх програм в українських ЗВО-партнерах...

До складу консорціуму проекту увійшли:

Технологічний Університет (м. Вроцлав, Польща)

Львівський національний університет імені І. Франка

Університет м. Патра (Греція)

Університет Олександра Стулгінскіса (Литва)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

CEENQA
Центральноєвропейська мережа агентств із забезпечення якості

Мережовий Університет Спілтіме (Нідерланди)

ASIIN
Німецьке незалежне агентство зовнішнього оцінювання та акредитації

Університет Кобленц-Ландау (Німеччина, влинув до консорціуму до початку 2017 р.)

Сумський державний університет

Хмельницький національний університет

Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"

Чернівцький національний університет імені Ю. Федьковича

Міністерство освіти і науки України

Українська асоціація самоврядування (з 2017 р. – Українська асоціація студентів)

Державна освітня установа "Навчально-методичний центр з питань якості освіти" (із подальшим залученням НАЗЯВО)

Одеський національний університет імені П.П. Мечникова

Бердянський державний педагогічний університет

Основні запропоновані в рамках проекту зміни підходів до процесів акредитації передбачають:

- 1) зміну орієнтації акредитаційних процедур із контрольної на моніторингово-консультаційну.** Метою акредитації є, з одного боку, допомога ЗВО у визначенні сильних і слабких сторін освітньої програми та виборі оптимальних шляхів її удосконалення, а з іншого – надання здобувачам освіти, працедавцям, органам державної влади та управління, місцевим громадам та іншим зацікавленим сторонам інформації про якість навчальних програм і надійність забезпечення якості у ЗВО;
- 2) розгляд освітньої програми як єдиного цілого.** Завдання акредитації не зводиться до перевірки дотримання окремих вимог стандартів, а швидше є перевіркою спроможності ЗВО забезпечити досягнення здобувачами освіти передбачуваних в освітній програмі результатів навчання, у тому числі завдяки функціонуванню внутрішньої системи забезпечення якості;
- 3) максимальну прозорість, демократичність і зрозумілість процедур акредитації для всіх учасників;**
- 4) відбір кандидатур експертів,** яких залучають до акредитаційних процедур, через відкритий конкурс. Має бути побудована система постійного професійного вдосконалення експертів і їх сертифікації;
- 5) застосування запобіжних заходів для виникнення конфлікту інтересів серед членів експертних груп;**

- 6) створення системи морального та адміністративного покарання експертів у випадку порушення ними академічної етики;**
- 7) включення до експертної групи не лише фахівців, які забезпечують підготовку за подібними програмами в інших ЗВО, але й представників ринку праці та здобувачів освіти;**
- 8) передування оглядовому візиту експертної групи дистанційного ознайомлення із самозвітом освітньої програми, публічною інформацією про ЗВО та його підрозділи;**
- 9) спілкування експертів упродовж оглядового візиту із робочою групою програми, викладачами, адміністрацією факультету та ЗВО, здобувачами вищої освіти, випускниками та соціальними партнерами.** Метою спілкування є перевірка та уточнення інформації, що надана у звіті про самооцінювання, а також дослідження функціонування внутрішньої системи забезпечення якості на предмет відповідності критеріям, що визначені органом акредитації;
- 10) формування заключного звіту про оцінювання програми після оглядового візиту й поза межами ЗВО;**
- 11) гідну оплату праці експертів,** яка, однак повністю виключає будь-які фінансові стосунки між членами експертних груп і ЗВО.

Враховуючи вимоги Закону України “Про вищу освіту” та практик європейських акредитаційних агенцій, **акредитація освітніх програм та інституційна акредитація** покликані вирішити три основних завдання:

- 1. Допомогти ЗВО визначити сильні та слабкі сторони освітньої програми та/або (у випадку інституційної акредитації) системи забезпечення якості й розробити конкретні заходи щодо їх удосконалення.**
- 2. Визначити відповідність освітньої програми встановленим вимогам.**
- 3. Надати всім зацікавленим сторонам (здобувачі освіти та їх представники, роботодавці, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, місцеві та територіальні громади тощо) інформацію про якість освітніх програм і надійність забезпечення якості у ЗВО.**

Були напрацьовані пропозиції щодо процедур і шаблонів документів, які адаптовано до правового поля України й практики українських ЗВО

Зокрема, визначені та описані:

- **етапи та процедури оцінювання та акредитації освітніх програм;**
- **вимоги до звіту про самооцінювання освітньої програми;**
- **критерії акредитації освітніх програм;**
- **шаблон програми оглядового візиту;**
- **шаблон звіту про самооцінювання освітньої програми;**
- **мінімальні вимоги до інформації, що наявна у CV викладача;**
- **структура та шаблони заключного звіту експертної групи.**

Органи акредитації та експерти у процесі перевірки мають керуватися наступним:

- **основна частина процесу оцінювання здійснюється ініціатором (ЗВО), який готує звіт про самооцінювання освітньої програми та несе відповідальність за якість освітніх послуг;**
- **дані, які аналізуються, мають відображати результати реалізації програми та функціонування системи забезпечення якості;**
- **усі аспекти (процеси) реалізації освітньої програми мають бути розглянуті в комплексі, завдання акредитації не зводиться до перевірки дотримання окремих вимог стандартів, а передбачає її оцінювання як єдиного цілого;**
- **процедури процесу акредитації мають бути відомими та зрозумілими для всіх учасників;**
- **процедури процесу акредитації мають забезпечити щонайменше з'ясування думок усіх зацікавлених сторін (за можливості, їх безпосередню участь в оцінюванні);**
- **забезпечення якості у ЗВО залежить від рівня культури якості в ньому, а також від очікувань студентів та інших зацікавлених сторін;**
- **експерт є зовнішнім оцінювачем, а не ревізором чи інспектором. Його завдання не вичерпується констатацією наявності документів чи формальної відповідності кількісних показників, а полягає у визначенні необхідних для покращення якості заходів та у спонуканні ЗВО до прогресу у своїй діяльності.**

Процес оцінювання освітньої програми включає
три основні складові:

- **ознайомлення із документами, які стосуються програми та системи забезпечення якості, їх аналіз;**
- **консультації з учасниками освітнього процесу та іншими зацікавленими сторонами з метою з'ясування їх оцінки програми (рівня задоволеності програмою) та дієвості системи забезпечення якості, їх бачення слабких місць і шляхів покращення;**
- **використання результатів аналізу та консультацій для прийняття рішення щодо програми й рекомендацій з її подальшої реалізації.**

У відповідності до яких були виділені основні види робіт:

Код роботи і опис роботи

- 1 Подання ЗВО заяви про акредитацію освітньої програми за формою, що визначена акредитаційним органом, із необхідними додатками, які підтверджують право на проходження акредитації**
- 2 Підтвердження ОА прийняття заяви ЗВО та надання методичних рекомендацій щодо підготовки звіту про самооцінювання**
- 3 Визначення експертів, консультації зі ЗВО щодо кандидатур, затвердження складу експертної групи**
- 4 Підготовка ЗВО звіту про самооцінювання та необхідних документів, передавання їх до органу акредитації**
- 5 Призначення дат початку та завершення оглядового візиту**
- 6 Розгляд звіту про самооцінювання та вивчення сайту ЗВО експертною групою**
- 7 Підготовча зустріч команди експертів**
- 8 Оглядовий візит (site-visit) до ЗВО**
- 9 Інформування ЗВО про ключові результати оглядового візиту**
- 10 Підготовка, подання до ОА та направлення до ЗВО попереднього звіту експертної групи**
- 11 Вивчення ЗВО попереднього звіту експертної групи та надання коментарів і додаткових документів**
- 12 Публікація на сайті ЗВО плану дій із поліпшення освітньої програми**
- 13 Підготовка та надання до ОА заключного звіту експертної групи, оприлюднення його на офіційному сайті**

Код роботи	Підготовка до акредитації (не входить до бюджету часу акредитаційної експертизи)					Е т а п и									Тривалість роботи	
						попе- редній	аналітичний						заключний			
1																
2																1
3																2
4																4
5																1
6																2
7																1
8																1
9																1
10																2
11																1
12																1
13																2
14																1
15																1
від початку робіт	-5	-4	-3	-2	-1	1	2	3	4	5	6	7	8	9		21 тиждень робіт під час 5 тижнів попереднього періоду та 9 тижнів експертизи
	т и ж н і															

**Рисунок 2. Діаграма Ганта - Мінімальні часові рамки процедури акредитації
(від моменту подання заяви ЗВО про акредитацію) - тривалість за Законом про вищу освіту**

Методична розробка містить перелік критеріїв для акредитації, їх опис, запитання для аналізу та орієнтовний перелік документів, що підтверджують їх виконання:

Критерій 1. Право на акредитацію освітньої програми.

Критерій 2. Створення освітньої програми, визначення компетентностей і результатів навчання.

Критерій 3. Навчальний план, його структура, навантаження та забезпечення можливості академічної мобільності здобувачів освіти.

Критерій 4. Умови допуску до освітньої програми.

Критерій 5. Викладання та навчання. Академічна підтримка здобувачів освіти.

Критерій 6. Оцінювання здобувачів освіти.

Критерій 7. Науково-педагогічні й педагогічні працівники.

Критерій 8. Матеріальне забезпечення.

Критерій 9. Фінансове забезпечення.

Критерій 10. Внутрішня система забезпечення якості.

Критерій 11. Повнота нормативного забезпечення та публічна інформація

У період з вересня 2017 по червень 2018 року відбувалися сайт-візити міжнародних експертних команд (за участі європейських акредитаційних агенцій, що належать до Центральноєвропейської мережі агентств із забезпечення якості (CEENQA) та Української асоціації студентів) до українських ЗВО – учасників проекту QUAERE.

При підготовці до візитів міжнародних експертних команд Вроцлавським технологічним університетом було організовано тренінг для команди експертів від Української організації студентів, а також, за участі ASIIN, навчання для членів НАЗЯВО (першого скликання).

Метою візитів було як оцінювання освітніх програм і функціонування внутрішніх систем забезпечення якості в університетах-партнерах, так і відпрацювання окремих процедур зовнішнього оцінювання – створення команди експертів, формування програми перевірки, відпрацювання форми звіту тощо.

Програми за якими було здійснено пілотну акредитацію:

Бердянський державний педагогічний університет

“Історія та археологія” (освітні ступені бакалавра і магістра)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

“Соціологія” і “Високі технології” (освітній ступінь магістр)

Львівський національний університет імені Івана Франка

“Прикладна математика” (освітні ступені бакалавра і магістра)

Національний гірничий університет

“Системний аналіз” (освітній ступінь магістр)

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

“Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” (освітній ступінь магістр)

Сумський державний університет

“Інформатика” і “Економічна кібернетика” (освітній ступінь магістр)

Хмельницький національний університет

“Прикладна математика” і “Економічна кібернетика” (освітній ступінь магістр)

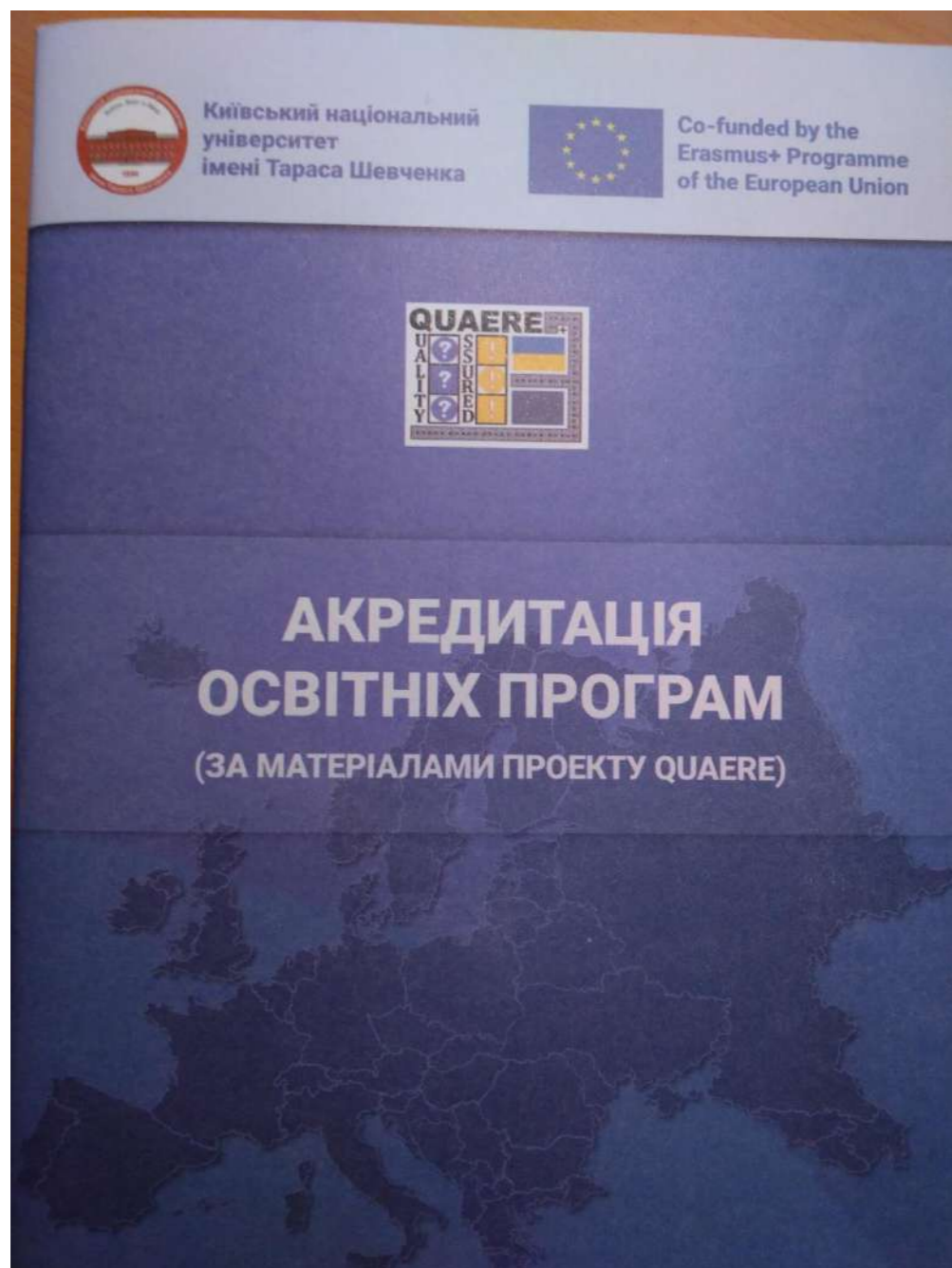
Чернівецький національний університет імені Юрія

Федьковича

“Прикладна математика” і “Філологія (англійська мова та література)” (освітній ступінь магістр)

В повному обсязі рекомендації членів консорціуму опубліковані у виданні

УДК 378-044.3(477)(072)

A56

Авторський колектив:

В.А. Бугров, А.П. Гожик, Д.В. Щеглюк, Ю.В. Ващенко, О.В. Хруцька, А.М. Пижик (Київський національний університет імені Тараса Шевченка); К.І. Кириченко, О.А. Криклій, О.В. Люта (Сумський державний університет); М. Мазуркевич (Технологічний університет м. Вроцлав); М.О. Алексєєв, І.М. Удовик (Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"); В.М. Кухарський, О.А. Осередчук (Львівський національний університет імені І. Франка); Я.Д. Гарабазів, О.В. Мартинюк, І.М. Черешко (Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича); С.С. Григорук, П.М. Григорук (Хмельницький національний університет); І.П. Анисимова, В.М. Хмарський (Одеський національний університет ім. П. Мечникова); І.І. Ліман, О.В. Шубіна (Бердянський державний педагогічний університет)

**Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою**

**Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 2-18/19 від 23.10.18)**

A56

Акредитація освітніх програм (за матеріалами проекту QUAERE) : методичний посібник / В.А. Бугров, А.П. Гожик, Д.В. Щеглюк та ін.; за заг. ред. Л.В. Губерського. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 74 с.

Методичний посібник щодо акредитації освітніх програм вищої освіти України розроблено за результатами вивчення практики акредитації у країнах Європейського Союзу під час реалізації проекту "Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі європейських стандартів і рекомендацій (QUAERE)" програми Erasmus+ "КА2: Розвиток потенціалу вищої освіти (CBHE)".

Запропоновано процедури та шаблони документів, що адаптовані до правового поля України й практики українських ЗВО. Апробацію розробки здійснено у восьми університетах України за участі європейських акредитаційних агенцій, що належать до Центральноєвропейської мережі агенств із забезпечення якості (CEENQA) та Української асоціації студентів.

Розраховано на фахівців інституцій із забезпечення якості вищої освіти, працівників сфери вищої освіти, здобувачів освіти у вітчизняних ЗВО та працівників.

*Підготовлено та опубліковано у рамках проекту QUAERE
"Quality Assurance System in Ukraine: Development on the Base
of ENQA Standards and Guidelines"*

Дякую за увагу!
Питання?

В.Бугров
А.Гожик

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

[/kyiv.university](https://www.facebook.com/kyiv.university)

[/knu.uni](https://www.instagram.com/knu.uni)